

Jogászokról csak jót vagy semmit

Minden megtudhatunk, amit már tudunk vagy nem érdekes, de ami igazán érdekelne bennünket a jogászok kapcsán – semmit sem.

Fónai Mihály: *Joghallgatók – honnan jönnek és hová tartanak?* Debreceni Egyetem Állam és Jogtudományi Kara – DELA Könyvkiadó Kft., 2014, 145 oldal

Izgalommal vettem kezembe, amikor a könyvtáros kezembe nyomta a kötetet: végre megtudom, kik-mik és mit gondolnak a (volt) joghallgatók, akikről annyi mindent hallunk. A legújabb toposz szerint ugyanis a jogállam helyett itt ma a jogászok uralmát nyögjük. S ők talán inkább azon magyar diplomások közé tartoznak (majd), akik itthon szándékoznak maradni, hacsak nem Brüsszelt veszik célba. Vagy a bécsi mosogatást.

Hogy a jogászok kezébe került az ország, azt többek közt nem csak azzal bizonyítják, hogy a legfőbb közjogi méltóságok, a köztársasági és a parlamenti elnök, valamint a miniszterelnök jogászok (egy alomból), de például az újságírókat a TEK ügyében alázó főminiszter, Lázár János is. A helyét félig elfoglaló Rogán Antal közigazdász végzettségű, és majdnem az lett a Fidesz legújabb frakcióvezetője, Kósa Lajos is, de nem fejezte be az egyetemet.

Hogy a minisztériumok, a közigazgatás és a bíróságok jogászokkal vannak teli, az magától értetődő. Kérdés, hogy a megyei vezetők, a polgármesterek, önkormányzati képviselők közt hányan vannak. Most csak annyi adatot idéznénk, hogy míg 1990-ben az Országgyűlés képviselőinek 18,65% volt jogász, ma ez az arány már picivel nagyobb, mint 25%. Elsősorban az orvosoktól kacsarták el a helyeket, állatorvos már egy sincs, kicsit csökkent a prédikátorok száma, a színészek és előadóművészek is inkább visszatértek a színpadra.

S amikor a média folyamatosan szállítja a zavaros ügyeket, sztárügyvédek váltak celebekké, csúrik-csavarják, hogy ki mit (nem) lopott el, mi a jogos és a jogtalan, okkal-joggal várnánk el, hogy a témával már régóta foglalkozó Fónai Mihály könyvében erről is olvashatunk valamit. De nem. Fónai úgy kerüli a fenti kérdést, hogy azt szebben senki sem tehetné.

Ez persze nem lenne a tudományosság szempontjából baj, ne mi mondjuk meg, ki mit kutasson. Csakhogy így e kötetből nem derülnek ki fontos információk, legfeljebb olyan a konkrét adatok, amit a józan eszünkkel ne gondolhatnánk. Attól függetlenül, hogy a jogászok kapcsán számos előítélet él, amelyek többsége nem állja meg a helyét.

A vékonyka kötetben a szerző röviden, tisztességesen bevezeti, miről is, milyen fogalmakkal operál: mi a középosztály, a professzió, a hivatás és a hivatásrend. Miképp volt középosztályi a magyar jogászság, hogyan rekrutálódnak onnan a jogáshallgatók, illetve a jogásztársadalmon belüli rétegek hogyan-mivé alakultak ki. Az elsősorban Max Weber definícióira, tipológiájára épülő keret ismertetése, felhasználása nem sok újat hoz, legfeljebb annak, aki tényleg még nem hallott se Weberről, se a hivatás és a presztízs fogalmáról. Szóval az eleje tankönyvízű. Ez érvényes a hazai jogász kutatások ismertetésére, de itt még él

bennünk a remény, csak eljutunk a minket érdeklő témáig, és megtudjuk azt, amit a történelem szakos hallgatók kapcsán oly közkedvelten lebegtetnek, ti. hogy többségük a Jobbikkal szimpatizál. Azaz hogy a joghallgatók politikai preferenciái, értékrendszere milyen, ne adj isten, kire szavaztak, arról semmi.

Inkább csak az derül ki lassan, hogy a jogászok közt fokozatosan növekszik idővel a nők aránya (persze, a diplomások közt már eleve több a nő), az ügyvédek java a fővárosban vagy a megyeszékhelyeken él (ki gondolná?), s hogy például egy 1998-as kutatás „származásrendekről” beszélt

Fónai idézi Arató Kinga egy vizsgálatát a jogászokról alkotott sztereotípiákról: hogy jó beszédkészségűek, dörzsöltek, magabiztosak, rámenősek, szeretik a pénzt, fontos számukra a siker, a karrier, a biztonság – persze nem mindegy, „általános jogászlól”, ügyvédről, bíróról vagy közhivatalnokról van szó. Feltűnő, hogy a politika itt is teljesen kimarad, ami jelzi, – ezek szerint – a politikussá váló jogász már nem is jogász (?). Ám ha a legfelsőbb csúcsokon ők vannak, miért nem kerül a joghallgatóknál elő e kérdés, amikor ők még csak a pályát választottak, de nem konkrét karriert? Ha a mai joghallgatókról szóló részben – ezt gondolnánk a cím után, ezért kaptunk a könyv után –, szintűgy csak érdekesség Csapody Tamás 1984/85-ös vizsgálatának ismertetése, s ez már erős történeti távlat is: hogy nem igaz a jogászdinasztiákról szóló előítélet, csak részben áll, hogy jó anyagi háttérrel bírnak, vagy hogy csak fenék kell, magolós szak ez. Bár itt legalább megjelenik, hogy „politizáló közegben élnek”, s ez a sztereotípia (az előítélet pedig lehet akár teljesen igaz is) Fónai szerint a nyolcvanas évek végén is élt. Illetve Csapody úgy látta, ebben a joghallgatók a bölcsészek és a közgazdászok mögött, de az orvostanhallgatók előtt álltak.

2000 előtt a „jó”, az „ideális jogászlól” is készültek vizsgálatok: a hallgatói rangsorban a becsületesség, a határozottság és az igazságérzék álltak az első helyen. Aztán ismét megtudjuk, hogy a jogászok középosztálybeliek inkább, a hallgatók meg azért mennek e pályára, mert fontos számukra a presztízs és a társadalmi tőke megszerzése (az egyetemi végzettségűek közt ugyan kinek nem? – illetve nem tudjuk meg a különbséget). Erős közösségtudatuk van (mármint egymás közt), karrierközpontúak és presztízs fogyasztás jellemzi őket.

Majd a szerző a Debreceni Egyetem, annak Állam- és Jogtudományi Karán folytatott vizsgálataikra épít, ennek 2001-2008 közt része volt a végzett hallgatók „után követés” vizsgálata is. Kiderül, minden 5.-6. hallgató felmenőit közt akad jogász, meg bogarászhatunk egy halom adat közt, hol éltek és hol dolgoznak most, mit végeztek a szüleik, mi a szakmailag fontos, s ugyanezeket a gólyák kapcsán. Vagy hogy mik a pályaválasztás motívumai: honnan informálódnak, miért jelentkeznek erre az egyetemre? Legtöbbjüket „ez a szakma érdekli”, „diplomát szeretne szerezni”, „a karrierje miatt” stb. – és itt már nagyon feltűnő, hogy a politikával, az értékrendszerrel kapcsolatos kérdések nem szerepelnek a válaszlehetőségek közt. A „házas/élettársa kérésére” mint válaszadási lehetőség már igen, de itt a pozitív

válaszok értéke oly alacsony (az ötös skálán átlagban 1,15), hogy kérdés, egyáltalán ezt miért kérdezik meg.

És ugyan még érdekes is lehet azt a tabellát nézegetni, miszerint a diplomás szakemberek csoportjai (jogászok, közgazdászok, informatikusok, műszaki mérnökök, orvosok) egymást mennyire becsülik meg (legjobban az orvosok állnak, legrosszabbul az informatikusok, középütt vannak a jogászok), vagy hogy mi mentén ítélik meg az adott szakot – mindez inkább egy pályaválasztási tanácsadó vagy az adott egyetem reklámfüzete szempontjából lehet érdekes.

Az 54. táblázatnál aztán felcsillan a szemünk: a kérdés, mik a tervek az egyetem befejezése után az igazságszervezők és a jogászhallgatók közt, Van itt minden – az említések százaléka szerint leginkább a szakmában elhelyezkedni, újabb diplomát szerezni, a közigazgatást szolgálni, EU-s állást elcsípni, bírónak, ügyésznek menni, vagy akár a rendőrséghez (adótanácsadónak 1 személy menne). Akadnak érdekes különbségek attól függően, hogy igazságszervezőről vagy jogászból van szó, s hogy nappalira vagy levelezőre jár-e. De van itt egy furcsaság: a 4. leggyakoribb válasz a „karrier, befolyás” – így, egyben. Itt az igazgatásszervező és jogász levelező tagozatosok ugranak ki (a nappalira járók a legkevésbé), közel 20, illetve 10 százalékkal. De egyfelől zavaró, hogy a karrier és a befolyás egybemosódik (lehet valaki úgy is befolyásos, hogy nem karrierista és a háttérben van), sőt, a befolyás kifejezést itt értelmezni sem igen könnyű. Kit-mit befolyásolni? Ők maguk akarunk olyanok lenni, akik pozícióban, magasra ívelő karrierjük révén megkörményekeznek az emberek, vagy ők szeretnék majd másokat (a háttérből, jogászként) befolyásolni? Nem mindegy, hogy kórházigazgatót akarunk-e befolyásolni, vegyék már fel rokonunkat sürgősen a belgyógyászatra, vagy épp egy minisztert, járjon ki egy kis földet. Vagy fordítva, mi magunk válunk oly befolyásos emberré, akinek titkárnője nem győzi elhessegetni az uram-bátyám világban élőket.

Szintúgy homályban marad a politikai pálya kérdése a 35. táblázatnál: itt a DE ÁJK hallgatói válaszolnak szintén a végzés utáni tervekről: csak azt látjuk, az elsőéves jogász szakosok 52, az igazságszervezők 88 százaléka választaná a közigazgatást, az államigazgatást – s ide sorolhatnánk a direkt politikai pályát is. Ám ha azt is látjuk, előbbieke fele, utóbbiak több mint fele a külföldön dolgozást is megjelöli tervként, homályban maradunk céljaikat illetően. Szintén nem tudunk mit kiolvasni a 36. táblázatból, az első munkahely választása kapcsán: ráadásul mivel helyenként itt a tizedesvesszők is elmaradnak, csak azt látjuk, fontos az állás biztonsága, vagy hogy a gyerekeknek nem volt más választása (?!), aztán a karrierlehetőség. De a presztízs a sor végén kullog – viszont aki politikusnak áll, annak az biztosan baromi fontos, abból fog részben élni (vagy bukni, vagy sem – például ahogy a vak komondoros polgármester nem bukott meg helyben). A 38. táblázatban (milyen jogi területen dolgozik?) sincs olyan bontás, hogy kiderüljön, a már dolgozók közül hányan kerültek közvetlenül a politikai életbe, vezető vagy épp alacsonyabb pozíciókba, lettek párttagok stb. (majd’ 40%-uk dolgozik az állami és önkormányzati közigazgatásban – de hogy mit, épp ezt nem tudjuk).

A *mit szeret munkájában* kérdésre pedig három válaszcsoportot különít el a szerző: az elsőben a változatosságot, önállóságot, szabadságot helyezik előtérbe, a „pörgős” feladatokat és munkát szeretik; a másodikban a kiszámíthatóságot és a folyamatos fejlődést, ők lennének a bürokraták; a harmadik pedig az altruista csoport, akik a jó légkört preferálják és a másokon való segítséget. Nos, meglehet ilyenek is vannak – de hol vannak? Vagy hol voltak a menekültek megsegítésénél? Nem tudjuk, noha meglehet, köztük is akadt jónéhány jogász.

Az igaz, hogy Magyarországon a politikus személye nem feltétlenül elismert, presztízse alacsony, de befolyása nagy lehet. Mégis, túljelentkezés van e téren, és ha csak részben is igazak az elején feltett kérdések a jogászuralomról, rejtély, Fónai miért kerüli el nagy ívben e témát.

De hogy az olvasó ne azt gondolja, csak kipécéztem e könyvet, hogy kritizáljam, kissé utánaböngészttem, csak találunk valami konkrétabbat is a joghallgatókról, ha nem is kvantitatív, hanem kvalitatív kutatás révén. Íme egy idézet Baranyi Katalin tollából (lásd www.edu-online.eu/hu/letoltes.php?fid=tartalomssor/460), egy joghallgatót kérdezve:

- *Mi a véleményed a közéletéről?*
- *Ez élénken foglalkoztat engem és a társaságomat, én ott nevelődök, a baráti körömben. Együtt szoktuk nézni a politikai műsorokat, kiértékeljük az eseményeket, megyünk a könyvtárba, és átlapozzuk a napilapokat, aki jogász lesz, annak evidens, hogy tisztában kell lennie a napi eseményekkel. A politikával azért, mert ott születnek a törvények is, amely a mi munkánk alapja, meg divat is politikáról beszélgetni.*

Tehát három mondatból többet megtudunk a joghallgatókról, ami értékrendjüket, habitusukat, médiafogyasztásukat illeti, és azt ugyan szintén nem, hogy a professzionális politikai pálya mennyire érdekli őket. De a fenti idézet jól jelzi: nem az, vagy nem csak az a lényeg, honnak jönnek és hová tartanak, hanem hogyan szocializálódnak épp e jogászbaráti társaságokban (ahogy anno a Rajk kollégiumban a mai vezető garnitúra, plusz Simicska Lajos), s ha politizálnak, azt milyen értékek mentén, valamely párthoz kötődően-e, politikusnak készülve teszik-e.

Fónai könyve ugyan nem érdektelen, de sokra sem megyünk vele. Úgyhogy akár meg is kímélheti magát tőle az olvasó, a lényegét talán sikerült érzékeltetnem.

Szerbhorváth György